

LBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Scripta aramaica. Influența scrierilor și a limbii aramaice asupra istoriei, religiei și culturii popoarelor semite/trad. din lb. aramaică, stud. introductiv, note și comentarii: Constantin Daniel – București: Herald, 2022

ISBN 978-973-111-961-8

I. Daniel, Constantin (ed. șt.)

008

Notă asupra ediției

Prezentul volum reproduce ediția apărută la Editura Științifică și Enciclopedică, București, în anul 1984, în colecția „Bibliotheca Orientalis”. Au fost făcute îndreptările ortografice potrivit normelor în vigoare.

SCRIPTA ARAMAICA

Influența scrierilor și a limbii aramaice asupra istoriei, religiei și culturii popoarelor semite

Traducere din limba aramaică, studiu
introductiv, note și comentarii:
CONSTANTIN DANIEL

EDITURA HERALD
București

Redactori:

*Radu Duma**Alma Lafair*

Lector:

Dușa Udrea-Boborel

Viziune grafică și DTP:

Ela Stoica

Pentru noutăți și comenzi:

www.edituraherald.rooffice@edituraherald.ro

Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61

Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60

Mob: 0744.888.388, 0771.664.320

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului. Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2022

Cuprins

STUDIU INTRODUCȚIV	9
I. POPOARELE SEMITE ÎN LUME	9
II. CANAANEENII ÎN SIRIA ȘI PALESTINA	13
III. ARAMEII	15
IV. ÎNTEMEIEREA STATELOR ARAMEENE	19
V. STATELE ARAMEENE DIN SIRIA	21
VI. ARAMEENII ÎN MESOPOTAMIA SUDICĂ	29
VII. STATELE ARAMEENE DIN EPOCA TÂRZIE	32
VIII. STATE ȘI TRIBURI ARAMEENE	36
IX. MODUL DE PRODUCȚIE TRIBUTAL LA ARAMEENI	39
X. LIMBA ARAMAICĂ	41
XI. SCRIEREA ARAMAICĂ	76
XII. ARTA ARAMEEANĂ	86
XIII. RELIGIILE ARAMEENE	88
XIV. EXPANSIUNEA LIMBII ARAMEENE	94
XV. APORTURI ARAMEENE LA CULTURILE ASIATICE ȘI EUROPENE	96

SCRIPTA ARAMAICA

CUVÂNTUL TRADUCĂTORULUI	111
MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ ȘI LITERATURA ARAMAICĂ A IUDEILOR	113
NOTIȚĂ INTRODUCȚIVĂ	113
<i>Apocriful Genezei</i>	125
<i>Cartea lui Enoh</i>	137

INSCRIȚII ARAMEENE DINAINTE DE ERA NOASTRĂ

NOTIȚĂ INTRODUCȚIVĂ	147
<i>Inscripțiile nr. 222-224</i>	148
<i>Inscripția nr. 216</i>	158
<i>Inscripția nr. 202</i>	160
<i>Inscripțiile nr. 225-226</i>	163
<i>Inscripția nr. 279</i>	165

LITERATURA ARAMAICĂ GHEMARICĂ

NOTIȚĂ INTRODUCȚIVĂ	167
I. MIȘNA	175
II. TRATATE POSTERIOARE MIȘNA	179
III. TOSEFTA	180
IV. BARAITA	181
V. GHEMARA	182
VI. TALMUDUL	183
VII. MIDRAȘIM	189
VIII. TARGUM	191
IX. COMBATEREA MAFIEI, ASTROLOGIEI ȘI SUPERȘTIȚIILOR ÎN SCRIERILE TALMUDICE	194
X. IGIENA ȘI MEDICINA PREVENTIVĂ	196
<i>Pirkei Avot</i>	199
<i>Răbdarea lui Hillel</i>	211
<i>Nimicirea Ierusalimului și cauzele ei</i>	212
<i>Netemeinicia astrologiei</i>	215

ENIGMATICII MANDEENI: ULTIMII

GNOSTICI ȘI LITERATURA LOR ARAMAICĂ

NOTIȚĂ INTRODUCȚIVĂ	221
1. DEFINIȚIA GNOSTICISMULUI	222
2. TRĂSĂTURILE GENERALE ALE GNOSTICISMULUI	223
3. ORIGINILE GNOSTICISMULUI	225
4. SISTEMELE GNOSTICE	229

5. CAUZELE SOCIALE, ECONOMICE ȘI POLITICE ALE APARIȚIEI GNOSTICISMULUI	246
6. MANDEENII ȘI GNOZA LOR	250
<i>Apostolul Vieții</i>	282
<i>Acordarea unui nume</i>	283
<i>Litanie la căpătâiul unui om ce își dă duhul</i>	285
<i>Suferințele Ierusalimului</i>	288
<i>Alegorie despre formarea obștei mandeene</i>	291
<i>Cele o mie și douăsprezece întrebări</i>	300

LITERATURA ȘI SCRIEREA SIRO-ARAMAICĂ

NOTIȚĂ INTRODUCȚIVĂ	311
I. SCRIEREA	312
II. LITERATURA SIRIACĂ	314
III. LITERATURA SIRIACĂ ÎNAINTE DE SCHISMA MONOFIZITĂ ȘI CEA NESTORIANĂ	319
IV. LITERATURA SIRIACĂ A MIȘCĂRII NESTORIENE	331
V. LITERATURA MIȘCĂRII MONOFIZITE	339
<i>Împlinirea poruncilor</i>	347
<i>Despre inundarea orașului Edessa din anul 524 d.Hr.</i>	349
<i>Despre Zoroastru</i>	351
<i>Despre ferocitatea hunilor</i>	354
<i>Despre înțelesul viselor</i>	355
<i>Ia' cob din Serugh: cuvânt despre cei șapte tineri care au dormit ani îndelungați</i>	356

STUDIU INTRODUCŢIV

Arameii – popor semitic care vorbeau o limbă înrudită cu cea a arabilor, a canaaneenilor și a asiro-babilonienilor – sunt atestați documentar în mileniul al II-lea î.Hr., deci cu mult după egipteni, sumerieni, evrei și canaaneeni.

Pentru a scrie istoria arameilor avem astăzi următoarele izvoare:

- a) textele sacre ale evreilor, care sunt sursa cea mai veche cunoscută;
- b) textele cuneiforme asiriene;
- c) inscripțiile arameene, care singure ne dau date nemijlocite despre regatele aramaice. De aceea aceste surse sunt cele mai valoroase.

Istoria lumii se desfășoară în cadrele a douăzeci și unu de civilizații sau culturi care s-au succedat în timp sau există și astăzi. Aceasta este concepția fundamentală asupra istoriei lumii a unuia dintre cei mai mari istorici ai vremurilor noastre, Arnold J. Toynbee. Or, printre aceste douăzeci și una de societăți sau civilizații fundamentale, Toynbee așază și civilizația siriană (arameeană) alături de cea greacă, arabă, indiană, chineză, cea a Europei de Apus¹; în primele ediții ale operei sale, el include doar nouăsprezece civilizații.

De aici se poate deduce însemnătatea considerabilă a civilizației siriene (arameeene) în istoria culturii și civilizației lumii.

Volumul de față prezintă unele aspecte istorice și literare ale acestei vaste culturi mult prea puțin cunoscute și despre care s-a scris fragmentar și relativ puțin, cultură despre care nu există o lucrare de ansamblu nici în literaturile străine.

I. POPOARELE SEMITE ÎN LUME

Popoarele semite au pătruns cu începere din mileniul al IV-lea î.Hr. mai întâi în partea de apus a Asiei, apoi cu începere din

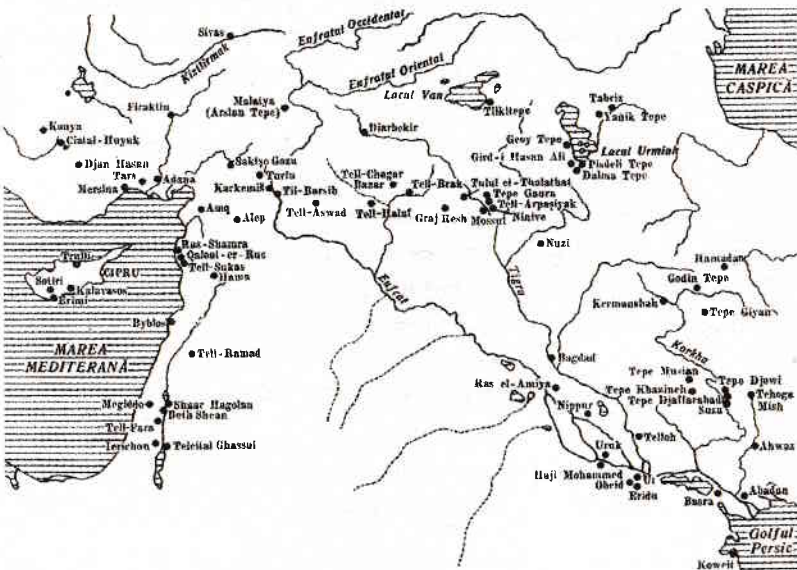
¹ *A Study of History*, Oxford University Press, 1956, vol. I, pp. 72–84.

mileniul al II-lea î.Hr. au cuprins o parte din Africa, pentru ca în mileniul I d.Hr. arabii să ajungă până la munții Pirinei.

Expansiunea semită a început poate în regiunea superioară a bazinului fluviilor Tigru și Eufrat, unde s-au instalat acadienii sau asiro-babilonienii; se pare că în Siria și Palestina canaaneenii i-au urmat puțin mai apoi.

Este foarte probabil – așa cum s-a afirmat – că semiții au locuit inițial în Peninsula Arabică, unde mari pustiuri de nisip se întind pe mii de kilometri, iar puținele oaze constituie singurele locuri unde viața mustea în jurul unui puț sau izvor.

Deșertul arabic reprezenta o protecție naturală minunată împotriva dușmanilor, a triburilor prădătoare în căutare de hrană, care nimiceau, în genere, popoarele învinse, ucigându-i pe bărbați și luând în sclavie femeile, după ce omorau vitele și ardeau locuințele. Deșertul Arabiei i-a apărut pe proto-semiți și le-a îngăduit să se dezvolte și să se înmulțească, așa cum în alte locuri din lume munții înalți sau pădurile ori deltele unor fluvii și insulele mării au putut proteja multe colectivități de jafurile, uciderile și nimicirea de către expedițiile de pradă ale vecinilor, care au stârpit multe civilizații și etnii.

Localități din Orientul Mijlociu unde s-au găsit vestigii ale unor civilizații din mileniiile V-IV î.Hr.

Migrația din Peninsula Arabică, cu războaiele purtate de Mahomed și de urmașii săi, sau formarea în plin deșert a statului-cetate Palmyra (Tadmor) de către semiții veniți de aici sau crearea statului nabateean de către arabi sunt dovezi grăitoare ale acestui exod ce i-a dus pe semiți din deșertul arabic în regiunile mai bogate și mai puțin deșertice din Asia Anterioară și Africa de Nord.

Este posibil ca tot nordul Siriei, care în mileniul al II-lea î.Hr. era numit de către egipteni țara Amurru, să fi fost o etapă în acest exod al populației semite din Arabia către Asia Anterioară, pentru că prima mare invazie consemnată istoricește a semiților este cea care duce la crearea în nordul văii fluviilor Tigru și Eufrat, adică în nordul Sumerului, a monarhiei Agade. Or, această cotropire pleacă din țara Amurru în mileniul al IV-lea î.Hr. Tot astfel o a doua invazie semită, care pune capăt independenței statelor-cetăți sumeriene și întemeiază monarhia babiloniană, pornește din nordul Siriei, din țara Amoreilor, țara Amurru.

Astfel, este foarte verosimil ca din pustiul arabic ce le oferea o protecție naturală, semiții să se fi extins în Palestina, în Siria și în Mesopotamia, împărțindu-se în neamuri înrudite prin limbă și având multe rituri, tradiții și credințe religioase comune.

Semiții au fost la început nomazi, ducând o viață pastorală și obținând resursele necesare vieții din creșterea oilor și a caprelor, mai târziu (începând cu mileniul al II-lea) a cămilor și efectuând transporturi pe căile lungi ale deșertului la început prin caravane de măgari, apoi de cămile. Desigur, nomadismul primelor seminții era legat de nevoia de apă și de locuri de pășunat pentru turmele lor. Pe de altă parte – așa cum reiese din nenumărate texte egiptene din Imperiul Vechi – acești nomazi semiți jefuiau și prădau așezările bogate de pe malurile Nilului sau din Deltă și prin această îndeletnicire își procurau regulat o parte dintre resursele de care aveau nevoie.

Societatea nomazilor semiți avea drept celulă de bază familia patriarhală, în care tatăl era autoritatea supremă. Căsătoriile erau uneori de tip poligam, deși de cele mai multe ori condițiile grele de viață în pustiu reduceau pentru semiții nomazi de ieri, ca și pentru beduinii de azi, puțința de a avea mai multe soții. Câteva

familii înrudite între ele alcătuiau tribul care își ducea viața în comun, se deplasau prin deșert împreună, făceau aceleași halte și foloseau aceleași puncte de apă și mai ales utilizau împreună pășunile. În cadrul acestui mod de existență nomad, proprietatea semitului era foarte redusă, limitată la cortul, armele și vitele sale.

Semiții nomazi din Arabia și Siria pătrund încet în orașele locuite de o populație statornică, așezată în cetăți fortificate; la început atacă doar periferiile lor și mai apoi le cuceresc, stabilindu-se în orașe.

Procesul acesta este foarte limpede în Mesopotamia unde triburile semite acadiene cuceresc unul câte unul orașe-state sumeriene și întemeiază la rândul lor așezări orășenești pe care le fortifică. În Siria și Palestina semiții nomazi vin nu din țara Amurru – ca în Mesopotamia –, ci din pustiul Arabiei, dinspre miazăzi, și, în înaintarea lor spre nord, întâlnesc popoare care nu sunt nici indo-europene, nici semite și pe care *Geneza* (X, 2) îi numește fiii lui Iafet, iafetiții.

Așa, de pildă, cei care locuiau în orașul Ierihon, cu 7 000 de ani înaintea erei noastre, nu erau în mod sigur semiți. Penetrația semită în Palestina și Siria se face succesiv, și mai multe valuri de semiți nomazi pătrund în aceste regiuni în epoci diferite.

Este interesant de știut că arabii, într-o epocă mult mai târzie firește, erau conștienți de acest proces de cucerire a orașelor de către populația semită nomadă și de rolul acestuia în evoluția istorică a țărilor pe care le locuiau. Un gânditor de geniu de limbă arabă, Ibn Khaldun (1332–1406), prezintă, în *Prolegomenele* sale, cele trei etape din istoria unui popor: cea dintâi, viața nomadă; cea de-a doua, viața sedentară în orașe; cea de-a treia fiind moliciunea și degenerarea date de viața luxuoasă și voluptuoasă din oraș, care ducea la prăbușirea puterilor citadine, biruite de nomazii din deșert; și ciclul se relua cu aceleași trei etape.

Această eternă reîntoarcere *corsi e ricorsi* a istoriei popoarelor, în trei etape: *nomadism*, *sedentarism urban* și *decădere prin lux și moliciune*, se poate regăsi în istoria populațiilor semite din Orient.

II. CANAANEENII ÎN SIRIA ȘI PALESTINA

Situate la răscrucea marilor imperii din Orientul Antic – Egiptul, Babilonul, Asiria, statul hitit și statul Mitanni – Siria și Palestina au constituit adesea locuri de trecere și câmpuri de luptă între aceste puteri militare. Fiecare dintre aceste mari imperii militare au dominat rând pe rând Siria și Palestina, astfel că existența micilor state-cetăți ce se întemeiau aici era nesigură, precară și limitată. Desigur, așa cum s-a remarcat de atâtea ori, în Siria și Palestina a lipsit o civilizație superioară care să domine o vreme mai îndelungată întreaga regiune și mai cu seamă a lipsit un substrat civilizator pe care să fie grefată cultura nomazilor veniți din pustiul.

Încet-încet, nomazii, nou-sosiți, împresoară și cuceresc cetăți și orașe în Siria și Palestina și întemeiază mici state-cetăți ale căror ruine atestă o civilizație ajunsă aproape la nivelul orașelor din Egipt și Mesopotamia.

Aceste state-cetăți sunt cele fondate mai întâi de canaaneeni, semiți a căror venire în Siria și Palestina a precedat-o pe cea a arameilor. Statele-orașe canaaneene sunt: Mari, Ebla, Alalak, iar pe coasta Mării Mediterane: Gaza, Askalon, Așdod, Iafa, Akko, Tyr, Sarepta, Sidon, Berit, Arvad, iar mai la nord, Ugarit etc. Desigur, statul-oraș nu este o creație canaaneană, nici asiro-babiloniană și nu semiții au „inventat” statul-oraș, căci *polis*-urile sumeriene au premers celor acadiene. Însă modelul *polis*-urilor sumeriene a fost imitat de semiți și s-a răspândit în Orient.

Expansiunii semite acadiene, care s-a întins mai întâi de-a lungul cursului superior al Tigrlului și Eufratului, i-a urmat imigrarea canaaneană în Siria și Palestina, cu întemeierea orașelor canaaneene mai sus menționate. Acestei expansiuni canaaneene i-a urmat cea arameeană despre care vom vorbi în cele de mai jos.

